

Nedenstående tekst blev lagt ud på nettet i januar 2006

Den Hvenske Krønike: Et af de vigtigste fund i Danmark siden 1734

I renæssanceåret 2006 kan Danmark se frem til at stifte nærmere bekendtskab med et af de mest bemærkelsesværdige fund i sin litteraturhistorie, siden husmand Lassen gravede det korte guldhorn op af jorden i Gallehus nord for Møgeltønder. Kun få ved, at grænsen i virkeligheden skulle have gået tværs over fundstedet. Efter sigende skete der desværre før folkeafstemningen i 1920 en mindre forskydning, da en halvfuld politiker skulle trække stregen mellem zone 1 og 2 for på landkortet over Sønderjylland at markere den naturlige sproggrænse.

På hornet ristede Lægæst engang i 400-tallet sit navn med runer og nedfældede dermed den ældste germanske sætning, der kendes i dag. Dengang må det have været overmåde svært at høre, om den veluddannede sønderjyde kom fra Nord- eller Sydslesvig, med andre ord om han var tysker eller dansker for at benytte de moderne betegnelser for de to nationer, som endnu ikke var til, da Lægæst i jernalderen signerede sit værk. Det nu omsmeltede danefæ – vel at mærke et ord, hvis etymologi intet har at gøre med os danere – kan derfor betragtes som kulturelt fælleseje. Kan man forestille sig noget stærkere bånd mellem Tyskland og Danmark end dette guldhorn?

Nu hvor vi broderfolk er genforenet i det ikke gamle, men purunge Europa, går der rygter om, at den slesvigske befolkning har gjort tiltag til at rette op på den kedelige fejltagelse fra 1920. Det forlyder, at folketinget er rede til at underskrive en traktat med forbundsdagen, så der kan komme orden på tingene. Orden er nu engang en ting, vi værdsætter lige højt på begge sider af grænsen. Det er håbet, at afståelsen til Tyskland af det lille landområde syd for Gallehus ville blive fortolket som udtryk for vor dybe taknemmelighed over den herlige kultur, vore sydlige naboer har formidlet til os og vore aner siden tidernes morgen. Vi ville jo for eksempel være ude af stand til at kommunikere med hinanden, hvis ikke tyskerne gavmildt havde lånt os tusindvis af deres prydelige ord. For at skåne de betrængte skatteyderes pengepung både nord og syd for grænsen, kunne de allerede rejste guldhornssten fremover blive brugt som markering af den nye grænse. Ifølge pålidelige kilder er der indkommet forslag om at ændre byens navn til Mögeltønder, som man i givet fald vil kunne udtale efter for-godtbefindende.

Det omtalte guldhorn er naturligvis uvurderligt i sproghistorisk og kunstmæssigt henseende, men temmelig ligegyldigt for selve Danmarkshistorien. Det kan ikke have ændret ret meget på krig og fred i 400-tallet, at den ærekære Lægæst pralede lidt af sit svendestykke. Det samme er ikke nødvendigvis tilfældet med en kortere prosafortælling, der blev skrevet ultimo marts 1603.

På det tidspunkt var Christian IV en ung og frisk konge i et rigt land med store fremtidsmuligheder. Der havde været fred i riget, siden den Nordiske Syvårskrig var endt uafgjort i 1570. I begyndelsen af 1600-tallet trak det dog atter

op til krig med Sverige, men faren drev imidlertid over. Krigen brød først ud i 1611, da vor iltre monark angreb Kalmar og for en gangs skyld vandt over svenkerne. Den stakkede sejr skulle blive fulgt op af alle de nederlag, som vi kun kender alt for godt fra historietimerne, medmindre vores lærer da gennemgik de sider af Danmarkshistorien lidt for hastigt. Hvem ved, om ikke den lille filosofiske tekst om krig og fred bidrog til at afværge den overhængende fare i 1603 og således udskyde katastrofen i nogle år?

Den Hvenske Krønike er ikke nogen kedelig FN-tale i renæssanceudgave. Den spændende fortælling er en dansk omskrivning af det ældgamle tyske nibelungensagn, hvis kendteste og mest moderne udformning er *Ring*, Wagners 16 timer lange opera, der i 2006 vil blive opført i fuld version i det nye operahus, kun få hundrede meter fra det gamle universitet, hvor Jon Jakobsen Venusin for 403 år siden sad og spekulerede på, hvordan han kunne overtale sin konge og rigsrådet til at lade arvefjenden være i fred. I det tyske originaldigt fra omkring 1200 foregår sagnet om krig og undergang ved Rhin og Donau, men i slutningen af 1500-tallet, hvor sagnet kom til Danmark, blev handlingen overført til Hven, den lille len, som Tycho Brahe styrede fra 1576 til 1597, efter sigende med meget hård hånd.

Det danske sagn startede som en lidet kunstnerisk vise på omkring 40 strofer, der blev produceret i Anders Sørensen Vedels viseværksted i Ribe i 1580'erne. Historikeren havde lovet enkedronning Sofie, Christian IV's mor, en afskrift af sin visesamling, men i stedet for at sende hende et håndskrift, indfrie- de han i 1591 sit løfte ved at dedikere hende sin berømte *Hundredvisebog*, hvor visen om den onde Grimild er indrykket i hele tre versioner. Faktisk løj den lunefulde jyde en lille smule for sin dronning, idet han præsenterede visen som et ældgammelt kvad fra Saxos tid, for han havde efter alt at dømme selv digtet vi- sen.

Det var Vedel, der henlagde sagnet til Hven. Han ville hylde sin gode ven Tycho Brahe. Vedel tilføjede en ny kvindelig figur til det gamle tyske sagn, idet han opfandt kæmpeavleren Hvenild. Han lod hende overleve, for det første for at den hvenske kæmpeslægt ikke skulle uddø, for det andet for at den lille ø i Øre- sund kunne blive opkaldt efter hende. Det tyske sagn om tragisk undergang, med hvilket Hermann Göring i januar 1943 sammenlignede slaget ved Stalingrad, ender således lykkeligt i Vedels danske udgave.

På grundlag af Vedels *Hundredvisebog* og flere andre kilder blev den korte vise i 1603 oppustet til en noget længere prosafortælling, der ikke mere hand- lede om tapre helte, men om fordærvede kæmper. En netop afdød, verdensber- ømt hvenbo havde stået model til de fleste af dem. Tycho Brahe havde seks år tidligere surmulende forladt sit fædreland for at ende sine dage i eksil. Han var i oktober 1601 pludselig blevet syg efter en middag i Prag, og få dage senere for- lod han denne verden efter at have levet ikke helt forgæves. Dødsårsagen var kviksølvforgiftning, men morderen blev aldrig fundet.

Forfatteren til prosafortællingen, der på grund af en misforståelse kom til at hedde *Den Hvenske Krønike*, var en hvensk præstesøn, der havde droppet præstekaldet og efter en lynkarriere i 1602 var blevet udnævnt til Danmarks historiograf. Hans døbenavn var Jon Jakobsen, men han havde tillagt sig det fornemme latinske navn Venusin efter sin fødeø, hvis danske navn af lensmanden var blevet latiniseret til Venusia. Astronomen lod sig tydeligvis inspirere af navnet på den romerske skønheds- og kærlighedsgudinde Venus. Skønheden kom ellers allerede fonetisk til udtryk i det danske navn, hvis udtale faldt sammen med det gamle adjektiv ”væn” (smuk), som vi kender fra folkeviserne. At den idylliske lille ø var et velegnet sted til at dyrke kærlighed, fremgår af det for datiden uhørte, papirløse forhold, som den adelige videnskabsmand havde indgået. Tycho Brahe, der nedstammede fra mange hæderfulde slægter, levede uden kirkelig vielse sammen med en muligvis meget smuk, men uadelig pige, der avlede massevis af børn. Da en franskmand i 1652 kom og besøgte øen, kunne en gammel bonde fortælle ham, at hans tidligere arbejdsgiver mere end et halvt århundrede efter sin død stadigvæk var berygtet for at have været en værre skørtejæger.

Venusin, den velbegavede humanist fra beskedne kår, havde oprindelig en grænseløs beundring for den berømte videnskabsmand og stjernetyder, men deres indbyrdes forhold forværredes i løbet af 1590’erne. I modsætning til sit tidligere forbillede forblev Venusin i Danmark, hvor han tappert tog kampen op imod kirkens dogmer og imod løgnagtig historieskrivning. Han hørte i begyndelsen af 1600-tallet til inderkredsen omkring den unge konge, men han fik samtidig på grund af sine fremskridtsvenlige og ofte meget provokerende holdninger talrige fjender og døde i 1608 under lige så fordægtige omstændigheder som Tycho Brahe.

Venusins udgave af nibelungensagnet, der ikke blev trykt i forfatterens levetid, er kun overleveret i to håndskrifter. Da de dukkede op igen i begyndelsen af 1800-tallet, blev fortællingen af lærde herrer opfattet som en optegnelse af et gammelt, mundtligt hvensk sagn. Man havde dengang en romantisk opfattelse af, at sagnet var indvandret til Hven så at sige på egne ben og at hvenske bønder og bedstemødre havde sunget levende folkeviser om krig og undergang i hundredvis af år, indtil Vedel og Venusin ved pennens hjælp havde foreviget sagnet i deres forvanskede versioner. Venusins ufolkelige prosafortælling vakte stort set ingen interesse, hverken i Tyskland eller i Danmark. Den smukke renæssance-tekst blev ganske vist udgivet og oversat et par gange i 1800-tallet, men omkring 1900 ebbede den i forvejen yderst kølige interesse hurtigt ud. I fortællingens hjemland skete der det samme som med guldhornene. *Den Hvenske Krønike* gik fuldstændig i glemmebogen, mindre end et århundrede efter at vor nationale skjald Adam Oehlenschläger havde givet os en opsang i et digt, der var noget mere vellykket end Vedels vise om Grimild.

De tyske forskere var en smule mere nysgerrige end deres danske kolleger og tog i løbet af 1900-tallet af og til prosafortællingen og Vedels vise op til

overfladisk undersøgelse. *Den Hvenske Krønike* blev sammenlignet med tysker-nes uforlignelige *Nibelungenlied* fra middelalderen og derfor hurtigt udmønstret som noget elendigt "Machwerk". Den æstetiske vurdering af samme tekst var ikke stort bedre nord for Femern, hvor sagnet for nogle år siden af en af vore egne landsmænd blev kaldt for noget "folkestuesnak". De mest årvågne tyskere havde på fornemmelsen, at deres sagn var blevet fordrejet af „lokale“ motiver, men ingen af dem vidste åbenbart, hvem der et halvt årtusinde tidligere havde boet på den lille ø, som de i øvrigt nogle gange placerede i Østersøen. Deres geografiske og historiske uvidenhed kan godt få os til at trække lidt på smilebåndet, men de tyske filologer gjorde sig i det mindste den ulejlighed at læse det mesterværk, vi selv kasserede.

For knap to år siden blev jeg af en fransk middelalderforsker opfordret til at holde et uforpligtende foredrag om det udbredte nibelungensagn, der også har fundet vej helt op til Sverige, Norge, Færøerne og Island. Gennem tysk forskning havde jeg som garvet germanist ganske vist hørt om *Den Hvenske Krønike*, taget en kopi af Grundtvigs gamle udgave og på det grundlag efterfølgende skrevet et lille afsnit om teksten i en af mine publikationer. Med sort samvittighed kan jeg i dag røbe, at jeg som useriøs forsker dengang ikke havde læst mere end 5 linier af den gamle "krønike".

I stedet for til den franske kongres at annoncere et foredrag om en af de mere kendte versioner fra Tyskland og Island valgte jeg af ren nysgerrighed at tale om den ukendte danske prosafortælling. Mens jeg ved Loireflodens bredder sad og forberedte mit foredrag, kom jeg til at længes efter mit kølige og regnfulde fædreland. Jeg tænkte nostalgisk tilbage på en skoleudflugt til Hven i 4. eller 5. klasse, hvor jeg havde set ruinerne af Tycho Brahes observatorium. Det var de minder, der fik mig til at studse.

Det gik pludselig op for mig, at den berømte astronom var nøglen til den fuldstændig misforståede fortælling, der jo var skrevet kun 17 måneder efter Tycho Brahes død. Bag de slette kæmper i *Den Hvenske Krønike* kan man ved nærmere betragtning ane videnskabsmanden, der i datidens Danmark blev beskyldt for alskens laster. *Den Hvenske Krønike* er en posthum satire over Tycho Brahe og samtidig forfatterens personlige opgør med sit tidligere forbillede. Den spidsfindige og humoristiske humanist Venusin, der i dag er total ukendt uden for den snævre forskningsverden, betragter jeg med mine halvfranske øjne som Danmarks bedste svar på François Rabelais, Europas store renæssanceforfatter. *Den Hvenske Krønike* handler dog ikke i første række om Christian IV's lensmand, men om øen selv, hvilket tydeligt fremgår af den titel, som Venusin selv valgte til fortællingen: "Om Hven mellem Sjælland og Skåne". Hvis de store kæmper afspejler Tycho Brahe og andre samtidige personligheder, så kan den lillebitte Øresundsø anses for at være en miniatureudgave af vort beskedne kongerige, der i europæisk sammenhæng heller var særlig stort dengang, til trods for den noget større geografiske udbredelse, det havde i 1603.

Jeg holdt i Frankrig mit foredrag om *Den Hvenske Krønike*, men måtte hurtigt indse, at Venusins fabel ikke er så let at gennemskue som H.C. Andersens *Vanddråben*, som den indholdsmæssigt er utrolig nært beslægtet med. Jeg tog udfordringen op og besluttede mig for alvor for at give mig i kast med *Den Hvenske Krønike*. Mine efterforskninger førte siden til en omfattende afhandling, der forhåbentlig når at udkomme i 2006.

Selv om jeg i min bog forsøger at påvise, at Hven på sin vis er Danmark i en nøddeskal, er mit formål på ingen måde at genoplive hensygnende nationalfølelser hverken i Danmark eller på Hven. Det skal dog for en god orden skyld understreges, at øen lige som området syd for Møgeltønder kom under forkert herredømme ved en beklagelig fejltagelse. Da de knap 400 øboer selv foretrækker den gamle danske stavemåde med stumt *h* og stadig bruger den privat, ville en svensk overdragelse af de 7,6 km² til Danmark kun koste vor slunkne statskasse en spand maling. Den lokale befolkning er sikkert villig til selv at male *h*'et på de officielle skilte med den historisk ukorrekte form *Ven*, der er blevet påbudt af de fjerne, stockholmske myndigheder. Vi må gå ud fra, at de 9 millioner svenskere er revnende ligeglade med at afstå 0,0018% af deres territorium. Skulle denne tabte del af Østdanmark vende tilbage til moderlandet, så behøver de hvenske nydanskere ikke at gøre sig nogen bekymringer med hensyn til udtalen af deres ønavn. Bortset fra det manglende stød udtales ordet jo ens på de to nabosprog. Vi kan også berolige dem med, at mange andre danske øboer rundt omkring i riget kan heller ikke tale korrekt nordsjællandsk og derfor stædigt undlader det normerede stød i udtalen af deres landsdel.

Bemærkninger til internetudgaven af *Den Hvenske Krønike*

Da min afhandling udkommer på tysk under titlen *Die Nibelungen zogen nach Dänemark* og kun indeholder en revideret tysk oversættelse af den danske prosafortælling, er det hensigtsmæssigt, at teksten også bliver genudgivet på originalsproget allerede i år. Jeg takker Renæssance 2006 for at muliggøre dette takket være denne internetudgave. Det er mit håb og ønske på et senere tidspunkt at udgive en dansk oversættelse eller bearbejdelse af min tyske afhandling.

Man kan med nogen umage og uden vidtgående forkundskaber til ældre dansk generelt få en mening ud af det stockholmske håndskrift fra begyndelsen af 1600-tallet. De talrige fejlskrivninger i den københavnske afskrift viser dog, at visse ord og formuleringer allerede i slutningen af samme århundrede kunne volde forståelsesvanskeligheder. Derfor er teksten i den foreliggende, på det stockholmske håndskrift baserede internetudgave tilpasset moderne retskrivning og uden systematisk hensyntagen til gængse filologiske editionsregler tillempet moderne udtale, f.eks. "ham", "nøgle", "søster", "voksede" frem for "hanum", "nógell", "systir", "uoxte".

Ved første blik kan stilen forekomme forholdsvis tung. Forfatteren har muligvis bevidst tilstræbt en sådan udtryksmåde, da teksten jo giver sig ud for at være en oversættelse fra et gammelt latinsk dokument. Dette stilvalg giver sig

udtryk i en udpræget tendens til sammenflettede bisætninger og pleonastiske dobbeltudtryk, der tit indeholder et latinsk led, f.eks. ”repeterede og igentog”.

Det kan være vildledende, at verberne ikke altid er placeret som i dag, men ofte sidst i sætningen efter tysk og latinsk forbillede. Specielt forvirrende kan det virke, at indirekte tale gengives ved infinitivkonstruktion, f.eks. ”han sagde sig igen til Tyskland at ville forrejse” (han sagde, at han ville rejse tilbage til Tyskland). Subjekt udelades indimellem, f.eks. ”en kilde <som> kaldes Koldkilde”. Desuden bøjes verberne generelt i flertal med -e og nogle gange endda med forskellig vokal, f.eks. ”vore” (var). I anden person ental forekommer endelsen -(s)t, f.eks. ”skalt”, ”vedst”. Proprierne staves på svingende vis, f.eks. ”Hogen/Hagen”, ”Sigfrid/Sigfred”. Der er i denne udgave anvendt en ensartet skrivemåde, hvorfor også de ofte deklinerede latinske navne gengives i nominativ, f.eks. ”Venus’ spil” frem for ”Veneris spill”. Da det stockholmske håndskrift er en afskrift af en tabt original, indeholder det enkelte fejl. De nødvendige rettelser står i spidse parenteser.

Det danske sprog har naturligvis udviklet sig meget i de sidste 400 år. Vi kan alligevel glæde os over, at *Den Hvenske Krønike* stadigvæk er tilgængelig for os den dag i dag uden formidlende oversættelse, når blot der redegøres for en række forældede eller gammeldags gloser og konstruktioner i fodnoterne. Jeg fremlægger her for første gang i over hundrede år den gamle renæssancetekst i sin oprindelige form, i håb om, at man i begyndelsen af det tredje årtusinde stadig vil være i stand til at nyde det særpræg, som kendetegnede vort modersmål, dengang Christian IV var en 25-årig, alt for ambitiøs konge, der ikke kun herskede over det nuværende Danmark, men også over Slesvig, Holsten, Grønland, Island, Færøerne, Norge, Øsel, Gotland, Skåne, Halland, Blekinge og endelig Hven, den smukke lille perle i Øresund, der dengang formelt hørte til Sjælland.

Tours, januar 2006

Peter Hvilshøj Andersen
Lektor i ældre germansk litteratur
Foredrag: www.arteboking.dk

Håndskrifter

København, Det Kongelige Bibliotek, Addimenta 107 fol. 7 blade.

Det københavnske håndskrift, der blev genopdaget i 1811, stammer fra slutningen af det 17. århundrede. Det drejer sig formodentlig om en sju-sket afskrift af det stockholmske håndskrift.

Stockholm, Kungliga Biblioteket, Hist. Dansk. K 23, 4°. 16 blade.

Det pænere stockholmske håndskrift, der blev genopdaget i 1843, stammer fra første halvdel af det 17. århundrede. Det synes at være en temmelig pålidelig afskrift af den nu tabte original, men indeholder en del senere tilføjede rettelser. Det kom til Sverige i løbet af det 17. århundrede, sandsynligvis som krigsbytte i årene 1658-60.

Udgivelser

Peter Erasmus Müller: Sagabibliothek med Anmærkninger og indledende Afhandlinger. 3 bd. København 1817-1820.

Andet bind (1818), s. 408-414, indeholder en detaljeret genfortælling baseret på det københavnske håndskrift.

Svend Grundtvig: Danmarks gamle folkeviser. 11 bd. København 1853-1965. Genoptrykt med registerbind. 12 bd. København ²1966-1976.

Første bind, s. 38-44, indeholder en pålidelig gengivelse af det københavnske håndskrift, samt de fem forskellige versioner af visen om Grimild. Vedels tre versioner findes også på Kalliope:

<http://www.kalliope.org/vaerktoc.pl?fhandle=vedel&vhandle=1591>

Otto Luitpol Jiriczek: Die Hvenische Chronik in diplomatischem Abdruck nach der Stockholmer Handschrift nebst den Zeugnissen Vedels und Stephanus und den Hvenischen Volksüberlieferungen. Berlin 1892 (= Acta Germanica 2,2).

Som det fremgår af den tyske titel, er udgaven baseret på det stockholmske håndskrift. De sværeste steder kommenteres, men udgaven er ikke forsynet med noget glossar.

Oversættelser

August Raszmann: Die deutsche Heldensage und ihre Heimat. 2 bd. Hannover 1857-1858. ²1863. Bd. 2, s. 117-130.

Eugène Beauvois: Histoire Légendaire des Francs et des Burgondes aux IIIe et IVe siècles. Paris/København 1867, s. 387-396.

Om Hven mellem Sjælland og Skåne

Nøgling en kæmpe havde tvende sønner Hogen og Folgmar og en datter Kremild. Han havde ¹og et ²mærkeligt stort liggende ³fæ af sølv og guld indlagt og forvaret udi ⁴Hammersbjerg, så at ingen mennesker det finde kunne. Men en troldnøgle havde han, med hvilken han ⁵oplod bjerget, så ofte han dér indgå ville. Da han nu døde, ⁶antvordede han sin søn Hogen samme nøgle, med sådan vilkår, at han skulle af bjerget forsyne sin anden broder og søster. Dog kunne han aldrig ⁷fornøje sin søster Kremild, ⁸ehvor meget hun fik, thi så stor var hendes umættelige gerrighed, og altid brugte hun både lokken og truen, at hun selv samme nøgle have kunne. Og da hun ej kunne i nogen måde aftvinge ham nøglen, da blev hun meget forbitret og skjulte sin vrede i lang tid. Men siden udbrød den, som vi herefter skal høre. ⁹Desmidlertid, som hun nu tilvoksede og Hogen betænkte sig at ville gifte hende, omspurgte han sig ¹⁰grangivelig, hvor han skulle finde den, som udi byrd, styrke og krigsbrug kunne være hendes lige.

Nu faldt det sig såre vel i lave, at til Worms var en kæmpe ved navn Sigfrid Horn, så kaldt, fordi ingen kunne hugge sår på ham, uden et sted på hans ryg. Thi sådan en hornhårdhed var udi alle hans lemmer, hvilket er ham ¹¹vederfaret af en brønd, han ¹²toede sig udi, som en skovkvinde ¹³Melusina viste ham. På den tid henrejste ¹⁴af ganske nordiske parten udi Europa de fornemmeste adels-, krigsmænd og kæmper til ¹⁵Worms, lige som fordem de grækere til Olympus, og dér udi kongens lysthave ¹⁶uden byen at ¹⁷skærmydse og øve ¹⁸dem udi allehånde krigsbrug. Herpå at se ¹⁹vore mange ædle og fribårne fruer og

¹ også

² særdeles

³ formue

⁴ Der skulle have ligget fire borge på Hven. På Tycho Brahes egne kort er de indtegnet som navnløse ruiner. I en landmåling fra omkring 1580 refererer astronomen dog til dem under navnene Hammer, Karhöit, Synderborg und Nörreborg. I indledningen til visen om Grimild kalder Vedel dem i overensstemmelse med Tycho Brahe for Nørborg, Sønderborg, Carlshøy und Hammer.

⁵ åbnede

⁶ overgav

⁷ tilfredsstillte

⁸ hvor meget hun end fik

⁹ imidlertid

¹⁰ omhyggeligt

¹¹ sket, tilstødt

¹² vaskede

¹³ Kvindelig sagnfigur, hvis underkrop forvandlede sig til en slangehale om lørdagen. Melusina mødte sin mand ved en brønd uden nogen overnaturlig virkning.

¹⁴ fra hele den nordiske del af Europa

¹⁵ by ved Rhinen, hvor en del af det tyske nibelungensagn er lokaliseret.

¹⁶ uden for

¹⁷ kæmpe

¹⁸ sig

¹⁹ var

jomfruer, hvilke med al venlig favntag og kys toge imod dem, som blev sejrvin-
dere, og dem med krans²⁰ forærede.

Did hen med Hogen og Folgmar²¹ forrejsler og Kremild, hvilken både for
hendes legemes²² højhed, ²³ skikkelighed og dejlighed frem for nogen anden,
som da tilstede var, af dronningen på fruestuen indbedes, hvor hende bevises
stor ære og velvillighed, ²⁴ efterdi ²⁵ hendes sæder fulgte hendes skabning, som
hun måtte²⁶ været en fyrstinde. Hvorfor og, når dronningen med sit fruentimmer
udgik, Kremild gik hende altid ²⁷ næst, hvilket gav hver af de fremmede årsag til
at mene, hun var kongens datter. Hende var også tilstedt at udgive de fleste
krans til dem, som udi krigsøvelse ²⁸ marken beholdte.

Samme tid kom og ²⁹ Theodoricus Veronensis af Italien til Worms med si-
ne gotiske krigsmænd. Og da var dér mange forsamlede af disse nordiske lande
og riger, blandt hvilke hver særdeles lystede at kæmpe og forsøge sig med disse
goter, som ³⁰ så godt var deres slægt og ³¹ forvandt. Og omsider, da de ere kom-
men ³² til stregs med hinanden, lod Hogen sig ³³ i besynderlighed for andre ³⁴ be-
falde denne Sigfred Horn, om hvilken ³⁵ tilforn er ³⁶ rørt. Ham ³⁷ havde han altid
stir på og helst ville, at han skulle ægte hans søster Kremild. Derfor ³⁸ gik han så
længe Sigfrid og Kremild imellem, at før de drog fra Worms, blev bryllup holdt
udi en meget stor forsamling af ædle kæmper, fruer og jomfruer, hvilket bryllup
kongen bekostede, hvorefter at Sigfrid med Hogen og sin hustru Kremild indrej-
ser udi Danmark og lader ³⁹ stå over til den ⁴⁰ insel, som siden kaldes Hven, hvor

²⁰ bærede, hædrede

²¹ teksten skifter ustandselig mellem nutid og datid, også nogle gange midt i samme sætning

²² måske også en hentydning til den kvindelige kæmpes kropsstørrelse

²³ skønhed

²⁴ eftersom, fordi

²⁵ dvs. hendes manerer var lige så pæne som hendes krop

²⁶ have været

²⁷ nærmest

²⁸ sejrede (jf. slagmarken)

²⁹ Goterkongen Theodorik den Store (455-526) herskede i Norditalien. Sagnet gør ham til konge af Bern, dvs. Verona, deraf det latinske tilnavn Veronensis.

³⁰ så meget som. Goterne, der oprindeligt kom fra Nordeuropa, bosatte sig ved Sortehavet i slutningen af det andet århundrede. Da de muligvis udvandrede fra Skandinavien, kan de anses for beslægtede med de andre nordiske kæmper i Worms.

³¹ slægtninge

³² i kamp

³³ i særdeleshed

³⁴ behage

³⁵ tidligere

³⁶ talt

³⁷ havde stir på = stirrede på

³⁸ gik dem imellem = gik frem og tilbage fra den ene til den anden

³⁹ sejle

⁴⁰ ø

faderen Nøgling havde bygget fire slotte, hvilke de selv ⁴¹venligen delte mellem hin andre.

Nogen tid herefter beklager Sigfrid sig ⁴²i løndom for sin svoger om den store spot, han ⁴³lide af sin hustru, at hendes styrke var alt for stor, så ⁴⁴at han om natten udi ord eller gerninger ville te sig noget venlig, da stod hun straks op, tog bånd, som hun altid havde til rede, og bandt ham. Hvorfor han og ⁴⁵sagde sig igen til Tyskland at ville forrejse. Men Hogen gav ham så ⁴⁶forråd, at han en nat skulle lade ham indgå til sin søster. Han skulle vel gøre det, så at hun siden ⁴⁷ingen spot skulle bevise sin mand. Så står de ⁴⁸både op om natten og på et ⁴⁹visse berammet sted mødes, hvor Hogen ⁵⁰beføl Sigfrid, at han skulle indgå og lægge sig i sengen hos hans hustru, ⁵¹på det Kremild ikke skulle af hende forstå, hvorledes tilgik. Samme Hogens hustru hed Gluna. Så går da den ene hen til den andens hustru. Da Hogen nu, som ⁵²holdt sig for Sigfrid, lod, som han ville holde sig noget venlig, og hun ikke vidste andet, end det var hendes egen mand, begynder hun sin gamle vane mod broderen så som mod manden. Men han blev hende for stærk og bandt sin søster vel hårdt med hænder og fødder op til en støtte al nøgen midt udi huset, gik så ud, lige som han ville hente et knippe ris, og kalder på Sigfrid, beretter ham, ⁵³hvor alting er tilgåen, og siger ham, hvad han skulle gøre, som var, at ⁵⁴han hende med risen så længe slå skulle, indtil hun lovede ham den lydighed og venlighed, hun burde. Og så er det tilgåen, at Kremild haver indbildt sig en mening om sin mands store kraft og styrke, at hun ikke ydermere skulle understå sig noget at udrette, som den ægteskabs kærlighed formindske kunne.

Men Sigfrid betalte Hogen igen ilde. Thi da at han indgik til Gluna, Hogens hustru, om natten, da igen holdt han sig ikke fra Venus' spil. Hvilket, da Hogen kunde ⁵⁵<undslå> sig, lod ⁵⁶han det sig, som det og burde, gå såre nær til hjerte. Dog holdt han så ⁵⁷lønlige hos sig selv denne uret, ham var vederfaren, det

⁴¹ adverbier endte ofte på -en

⁴² mellem fire øjne

⁴³ konjunktiv præsens var almindelig

⁴⁴ når

⁴⁵ sagde sig at ville = sagde at han ville

⁴⁶ det råd (som gives forud)

⁴⁷ ikke skulle udsætte ham for spot, ikke gøre ham til grin

⁴⁸ begge

⁴⁹ nogle gange svag adjektivendelse efter ubestemt artikel

⁵⁰ befalede

⁵¹ for at

⁵² udgav

⁵³ hvorledes

⁵⁴ før den berøgtede Marquis de Sade findes der i verdenslitteraturen ikke mange sidestykker til denne hårrejsende beskrivelse

⁵⁵ holde sig (seksuelt) tilbage (fra sin søster)! Håndskriftets "wunndestaa" giver ingen tilfredsstillende mening.

⁵⁶ Hogen

⁵⁷ hemmeligt

længste han kunde, indtil han kunne se sig ⁵⁸lempe og lejlighed. Og da engang han kom ham enlig til ords, hvor de begge ville gå dem at forlyste, ledsagede han ham hen mod en kilde ⁵⁹kaldes Koldekilde eller Koldebrønd. Da nu Sigfrid var træt, nedlagde han sig at drikke af kilden. Straks tager Hogen Sigfrids sværd op, går ⁶⁰ham after til, bebrejder ham hans slemme horeri, forræderi og utroskab og lader ham for sådan blodskam nu lide og undgælde. Der ses endnu en stor sten ved samme kildespring, som af ⁶¹forbemeldte Sigfrid kaldes ⁶²Sigersten, på hvilken han skulle ligget og udgiven sin ånd.

Da Kremild nu ⁶³fornam sin mand, til hvilken hun nu først haver fåen lyst og behagelighed, af sin broder at være ihjelslagen, straks omløber hun på alle huse på slottet som et galt menneske, skrigendes og råbendes, og med hende alle hendes piger og kvindfolk hyle og græde. Med udslagne hår og ⁶⁴revne klæder ⁶⁵<udløber hun> ud ad porten at se sin døde mands lig, hvor da mødte hende et af Hogens sendebud og viser hende sin mands afhugne hoved, hvoraf hun blev så vred og bedrøvet tillige, at hun dånede ned til jorden. Og efter hun nu var kommen til sig igen, følges hun til sit slot Karheideborg, hvilket hende i skifte var tilfalden. Der lader hun henbære sin døde mands krop og efter den tids sædvane og ⁶⁶lejlighed lod ⁶⁷det hæderligen begrave.

Hos graven for dem, som af adskillige steder dertil bedne vore, klager hun hårdeligen på den store uret, som hende af hendes broder Hogen var vederfaren, at hendes kære mand uden al årsag var berøvet og aldrig hun eller hendes mand ⁶⁸ham nogen tid i ord eller gerning forurettet havde. ⁶⁹<Med> denne hendes grædendes ⁷⁰tale og ynkelige klagemål oprørte hun mange til stor medynk, at de ⁷¹åbenbarligen forbandede den manddræber Hogen. Da hun nu formærker mange sig at være tilhængig, beder hun, at de med råd og dåd hende bistand gøre ville. Thi, siger hun, det er befrygtendes, at han ⁷²ikke mod mig skulle gøre som mod min mand, siger sig at være en enlig kvinde og ingen bistand af nogen at have, men begge sine brødre at have oplagt råd imod hende. Efter hun nu sådanne klagemål ofte repeterede og igentog, da de, som tilstede var, lovede og tilsag-

⁵⁸ lejlighed

⁵⁹ som kaldes

⁶⁰ tilbage til ham (efter at have taget sværdet)

⁶¹ førnævnte

⁶² dvs. sejrstenen

⁶³ fornam sin mand ... at være ihjelslagen = hørte, at han var slået ihjel

⁶⁴ iturevet (som tegn på sorg)

⁶⁵ S: udløbe (uden subjekt)

⁶⁶ forhold

⁶⁷ dvs. liget

⁶⁸ Hogen

⁶⁹ S: menn

⁷⁰ det dengang efter latinsk forbillede meget udbredte præsens participium havde en s-endelse

⁷¹ åbent, i al offentlighed

⁷² uden fornægtende betydning

de hende at gøre hende deres yderste hjælp og bistand, ja endog deres liv for hende at sætte i fare, om hendes brødre hende nogen vold og uret påføre ville.

Da Hogen sådant havde forståen, da, ⁷³endog han vel kunne givet tilkende, af hvad retfærdig årsag han sig så hævnnet havde, ville han alligevel ikke, både fordi han havde ingen vidnesbyrd, desligeste og, at om sådant blev åbenbaret, da sig nogen tvist og uenighed sig mellem ham og hans hustru tildrage skulle. Hvorfor han lader Folgmar sin broder forstå sagen og med ham rådfører sig, at han ville ⁷⁴indgive ⁷⁵<sig> udi Skåne, menendes, at de ej tryggelig derinde på øen blive kunne, at deres søster jo altid både lønlig og åbenbarlig med svig og ⁷⁶hinderlist, såvel som og med trolddomskunst skulle dem efter liv og velfærd ⁷⁷træde.

Hvorfor de nu lader nedføre til skibs deres bohav og med deres folk lader stå over der, ⁷⁸som havet er smallest. Hogen indflyttede der ⁷⁹tvært over fra, som landet var højest, hvor han byggede sig et hus, hvor han kunne være fri for sin søster Kremild og kunne have ⁸⁰prospekt og udsyn mod sit kære fædrene land. Men Folgmar indrejste i Sverige i ⁸¹leding.

Da nu fire år var omløbne, gifter Kremild sig igen med en anden mand, og da hun på Hven ville holde bryllup, indbyder hun til sig mange hendes gode venner, hvilke hun havde med ære og ⁸²skænk ⁸³bevilget, at de hendes brødre skade påføre skulle. Blandt hvilke vare og mange fægtere af den årsag, at de skulle udi samme ⁸⁴højtid øve ⁸⁵sælsom ⁸⁶fægteri og andet spil. På det venligste indbyder hun og sine brødre Hogen og Folgmar ved sin venlige skrivelse. Hogen, endog at han vidste vel den gamle ⁸⁷avind af hans søsters hjerte ikke afgiven, ville han alligevel ikke afslå sin søsters begæring. Hvorfor han udsender sine tjenere, som skulle hyre ham skib, hvilke, som igenkomme, sigendes ⁸⁸en havfrue at ladet sig til syne og spå ulykkeligt, så at hvis han indkom på Hven, han da aldrig skulle igen udkomme. Da hans hustru Gluna det hørte, blev hun forfærdet og rådede sin mand at blive hjemme, ⁸⁹men Kremild at gøre sig bryllup med de gæster, hun havde.

⁷³ selv om

⁷⁴ begive

⁷⁵ mangler i S

⁷⁶ snedighed

⁷⁷ stræbe

⁷⁸ hvor

⁷⁹ lige over for, dvs. der, hvor det nuværende Glumslöv ligger med smuk udsigt til Hven

⁸⁰ udsigt

⁸¹ krigstjeneste

⁸² udskænkning, drikkevarer

⁸³ gjort villige til

⁸⁴ fest, bryllup

⁸⁵ ejendommeligt, ualmindeligt

⁸⁶ især kamp generelt

⁸⁷ nag

⁸⁸ at en havfrue var kommet til syne

⁸⁹ mens Kremild holdt bryllup

Men han hverken for bøn eller gråd af sin hustru lader sig overtale, lader ⁹⁰fordi stå ned til stranden, dér ser havfruen, spørger hende, hvorledes hans rejse skulle gå af. Og da han hørte, hun spåede ham ulykke, blev han vred, uddrager sit ⁹¹værge og afhugger hende hovedet. Da han nu går ved ⁹²strandbakken og ham møder en færgemand, byder han ham til færgeløn en stor guldkæde, han havde om sin hals, ⁹³at han overføre skulle. Men han ville ikke, hvorfor de komme til en ⁹⁴skændsel med hinanden, og af vrede ⁹⁵slår færgemanden ihjel, tager siden færgen alener og ror selv så hårdt med årerne, at den ene går itu for ham, da han nu noget nær var mod landet. Hvorfor han med den anden og sit skjold ror til lands. Da han nu kommer op, møder hans broder Folgmar ham, som samme time dog en anden steds dér kom i land. Da tage de hinanden i favn og med stor gråd tilkendegive deres broderlige kærlighed, hvilken gråd blev dem et ⁹⁶omen og ondt tegn til den efterkommendes ulykke.

Da Kremild fornam deres komme, går hun dem imod med sit fruentimmer og dem med allersødste ord og venlige fagter tager mod. Dog havde hun ⁹⁷bestillet bevæbnede krigsmænd af de stærkeste og bedste på Nørrebro slot, hvilke skulle gøre indfald på Hogen, når han indtrådte, at slå ham ihjel. På Karheideborg blev bestillet nogle flere, som Folgmar skulle ⁹⁸omkomme. Hvorfor hun beder dem, at, efterdi de var hendes ⁹⁹næste forvandrede, de ville fordi bevise hende denne ære udi denne hendes højtid, at de ville tage mod hendes indbudne gæster og gøre dem lystige og glade på ¹⁰⁰både slottene. Hvilke, sagde hun, kunne bedst ske, om Hogen blev ¹⁰¹køgemester for dem på Nørrebro og Folgmar for de andre. De gjorde deres søsters vilje, og Hogen følger straks Kremild, ¹⁰²men Folgmar ledsages hen til Karheideborg.

Da de nu komme ind, straks lukkes portene over dem, og Folgmar ufortøvet overfalder af de bevæbnede folk. Men han stod imod ¹⁰³mandeligen og straks dræber af dem 70. De andre gav sig over murene og hovedkulds ¹⁰⁴nedsprunge. Hogen var ikke heller i mindre fare. Dog gjorde han ¹⁰⁵en større mord på sine fjender end Folgmar. Da Kremild nu fornam efter hendes mening, at begge hendes brødre vore ihjelslagne, begiver hun sig hen til Karheideborg. Da

⁹⁰ derfor

⁹¹ våben, kårde

⁹² strandbredden

⁹³ for at han skulle sejle ham over til Hven (manglende objekt)

⁹⁴ skænderi

⁹⁵ manglende subjekt

⁹⁶ varsel

⁹⁷ opstillet, placeret

⁹⁸ dræbe

⁹⁹ nærmeste slægtninge

¹⁰⁰ begge

¹⁰¹ køk

¹⁰² mens

¹⁰³ tappert

¹⁰⁴ sprang ned (gammel flertalsform)

¹⁰⁵ genus ofte modsat nutidig brug

så hun ind gennem ¹⁰⁶svibbuen og ser Folgmar sin broder ståendes midt iblandt disse døde kroppe med blod overstænket. Til ham ¹⁰⁷<taler> hun ¹⁰⁸efter denne mening: ”O ¹⁰⁹din vanagtige skalk! Nu skal du lide og undgælde for din ¹¹⁰skalkhed og forræderi, at du med ¹¹¹<din> broder ¹¹²besvor dig mod mig. Det skal nu ¹¹³gå over dig selv. Thi din broder Hogen haver nu med sit blod betalt mig og allerede nedfaren i helvede. Ikke skalt du heller undgå straffen.” Da han nu hørte, at hans broder var ihjelslagen, hvilket hun løgnagtig berettede, da ville han ikke længere leve, men bad guderne, at de sådan uret, som ham og hans broder af søsteren var vederfaren, hævne ville, og straks derefter udi de dødes blod druknede og kvalte sig.

Da Kremild nu igen kom tilbage til Nørrebro, ser hun sin broder Hogen endnu at være i arbejde at dræbe og ihjelslå. Så taler hun til ham, sigendes: ”O din vanart! Guderne skænde og fordærve dig! Hvor kommer det sig, at du iblandt alle mennesker er uovervindelig?” Straks svarer han: ”O din skalkagtige og onde kvinde! Vedst du ikke, at mig af guderne er given, at så længe i krig og kamp ej ¹¹⁴faller, jeg da for ingen fjendes skud eller sværd frygter mig?” Hvilket ham ¹¹⁵uforseendes faldt af munden. Men da hun dette forstod, optænkte hun et andet svig. Hun lod brede gulvet i porten med oksehuder, strøede så der ovenpå ærter og ¹¹⁶overbrede dem atter med andre rå oksehuder, så de to bare rå sider vende mod hinanden, menendes i så måde vejen for Hogen at skulle blive slibrig, når han gik ud ad porten. Så lod hun op porten for ham, at han måtte udgå. Men Hogen ¹¹⁷fortøvede noget og læste nogle vers, med hvilke han ville bevæbne sig mod sin søsters trolddom og så udgik. Da kommer nu tre stærke bevæbnede krigsmænd, som af underfundighed, svig og bedrageri vare tilbestillet imod ham, og alle tre tillige med deres ¹¹⁸glaven løber ind på ham. Han havde nu intet ventet sig sådant. Ligevel tager han imod disse tre deres vold og ¹¹⁹anløb, så at i det første anløb skred ham fra den ene fod, så at han faldt i knæet. Men han kom straks op på fode igen og forfulgte så igen den ene efter den anden, at de alle tre omkomme.

Derefter satte han sig for at ville gå ned til stranden og oversætte sig til Skåne. Dog var det hans mening, at han tilforn ville besøge sin skat udi bjerget.

¹⁰⁶ en slags hvælving, bl.a. anvendt i gotiske katedraler

¹⁰⁷ S: thall. Også i enkelte andre nutidsformer mangler entalsendelsen.

¹⁰⁸ således

¹⁰⁹ dit fordærvede bæst

¹¹⁰ ondskab

¹¹¹ senere tilføjelse i S

¹¹² sammensvor

¹¹³ gå ud over

¹¹⁴ manglende subjekt

¹¹⁵ uforvarende

¹¹⁶ lod dem overdække

¹¹⁷ blev stående

¹¹⁸ spyd

¹¹⁹ angreb

Han ¹²⁰opleder fordi nøglen, og efter han nu havde læst over den de ord, som dertil hørte, indgår han udi Hammersbjerg og dér indtil midnat fortøver, går siden hen til sin faders grav og dér formedelst trolddoms ord og ceremonier udkalder ånderne, af hvilke han lærte sin og sines lykke. Som var, at han aldrig igen skulle komme over til Skåne til sin hustru Gluna, men skulle derinde i sit fædrene land hvile sine ben. Dog skulle han tilforn besove en jomfru af kæmpeslægt, hvilken efter hans død skulle føde en søn, og den søn skulle hævne sig over sin farsøster Kremild. Og hvorledes det skulle ¹²¹få fremgang, læres ham også. Kremild i lige måde den samme nat, som var ¹²²en tirsdags nat, ofrer sine trolddomsofre og får sådanne svar, at Hogen kunne vel ¹²³forbydes, han ikke skulle komme af landet og hjem til sit eget. Dog skulle han ikke dø, førend han ¹²⁴besovet en ædel jomfru.

Men Folgmars svende, da de om anden dagen, ¹²⁵spurgte deres herre at være ombragt, skjulte de ¹²⁶dem udi skoven. Men om morgenen ser de Hogen gå at spadserere ved strandbakken, til hvilken de straks henløbe, tilbydendes ham deres tjeneste. Om han ville over til Skåne, de ville vel finde et skib, med hvilket de kunne komme over. Men han var såre fortørnet, at de så havde forladt deres herre alener. Dog undskyldte de sig, at de vare hen ¹²⁷forskikket til Sønderborg, menendes, at han endnu skulle være i live. Da de nu så talte, kommer til dem en gammel mand ved navn Bjørn, hvilken som fordem havde været både Hogens og hans faders Nøglings smådreng. Han fortæller ordentlig, hvorledes alting den næste dag tilforn var tilgåen. Som var, at Folgmar, da han troede de løgnagtige tidender om sin broders død, da af sorg og banghed at have kvalt og druknet sig selv udi de dødes blod, ¹²⁸item at Kremild den ganske nat igennem havde gjort sit offer med sine troldkoner, på det at alt skulle overgå Hogen, hvad hun ville, at hvis Hogen den dag gav sig ud i havet, han da skulle omkomme. Ham svarede Hogen således sig ¹²⁹fast bedre end nogen anden på jorden sin skæbne og lykke ¹³⁰noksom at være vitterlig, ikke heller sig at tænke på at ville til skibs igen.

Han beder dog Bjørn, at han ville gå til Kremild og bede hende, at hun ikke mere skulle mod sin broders lig tyrannisere. Thi han havde sat sig for det hæderligen at ville begrave. Men da Bjørn sådant benægtede af frygt for kvindens bitre vrede, går han selv ¹³¹<med> sine hen til Nørreborg, begærendes at komme

¹²⁰ finder derfor nøglen frem (fra der, hvor den var gemt)

¹²¹ ske

¹²² måske ikke en tilfældighed, at Tycho Brahe, der ligesom Kremild interesserede sig meget for fremtidstydning, blev født en tirsdag (14/12/1546).

¹²³ forhindres i at forlade Hven (betydningsløs negation)

¹²⁴ havde besovet

¹²⁵ hørte, at deres herre var

¹²⁶ sig

¹²⁷ sendt

¹²⁸ ligeledes

¹²⁹ sikkert

¹³⁰ tilstrækkeligt

¹³¹ S: midt (skriverfejl)

Kremild til ords. Hun, seendes af slotsvinduet, ¹³²<taler> til ham og spørger, hvorfor han var ankommen. Han begærer sig at gives sin broders døde legeme. Hun lover ham det at skulle en anden dag bekomme. Hvorfor hun ¹³³bestiller hans lig at ¹³⁴afføres og rent vaskes, siden udi en ligkiste at indlægges udi kostelig ¹³⁵svøbelse og derefter at udbæres ad porten.

Hogen desmidlertid med sine ¹³⁶grov hans grav, ¹³⁷næst op til hans faders Nøglings. Og da nu mange både fremmede og indlændinge komme at følge liget til sit ¹³⁸lejersted, da begyndte Hogen ved graven at have en statelig ¹³⁹oration og tale, udi hvilken han fortalte og opregnede Folgmars dyd og ¹⁴⁰<mandelige> dåd og gerninger, ¹⁴¹herhos og sin søsters utroskab og store forræderi, samt hendes tyranni og umættelige gerrighed med hendes ¹⁴²falsk og svig, hvorudi hun fast overgik alle menneskene, gav og herudi tilkende, hvad årsag han ¹⁴³<havde> dertil at ihjelslå Sigfrid Horn, og svor ved guderne, at så i sandhed var alt sig tildragen. Da hans oration og tale nu havde ende, lod han henvælte store stene på sin broders grav, ¹⁴⁴efter som den tid var sædvane. Da dette alt nu var overståen, giver han sig med sine ind på sit eget slot Sønderborg. Men indbyggerne, som vel ihukomme de velgerninger, Hogen tilforn dem bevist havde, forskaffede ham og hans, ¹⁴⁵hvis han skulle holde på.

Men Kremild, efterdi hun intet så forlængtes efter så som Hogens død, da skikker hun en af hendes piger, som var kostelig klædt, hen op til Hogen, at han hende besove skulle. Denne tog han venlig imod og bad hende, at hun ville ligge hos ham. Dog besov han hende ikke. Thi han mente, som sandt var, at hun ikke var af adelspersoner ¹⁴⁶bårn. Men straks om morgenen står han op, ville ¹⁴⁷forsøge, om så var eller ej, og hende hasteligen opvakte. Da hun vågnede og så dagen skinne, viste hun aldrig, hvor hun var, kom og ikke heller Hogen så snart i hu. Hvorfor hun siger sig at må hen ud til sit arbejde, sigendes sig at have sovet for længe. Og da hun nævnte noget arbejde, som ikke sømmede en adelig jomfru, lod han hende uskamferet tilbage. I lige måde hændte det sig og om anden dagen. Men den tredje gang, da Kremild fornam vel, hun ham intet bedrage

¹³² S: thall

¹³³ sørger for

¹³⁴ afklædes

¹³⁵ svøb, ligklæde

¹³⁶ gravede

¹³⁷ lige ved siden af

¹³⁸ hvilested

¹³⁹ tale

¹⁴⁰ S: mandedige (skriverfejl)

¹⁴¹ i samme tale også

¹⁴² bedrageri

¹⁴³ S: gaff (skriverfejl)

¹⁴⁴ Saxo og Vedel og flere andre historikere hævdede, at Danmarks stendysser og gravhøje var rejst af fortidens kæmper. Venusin var vel noget mere skeptisk.

¹⁴⁵ hvad han skulle bruge

¹⁴⁶ født

¹⁴⁷ undersøge

kunne, sender hun en af sine jomfruer ved navn Hvenild – hvilken dog nødig ville – af sin fruestue hen til ham. Hende kunne han vel kende af mange tegn, at hun ikke var født af gemene folk, spørger hende fordi om hendes forældre og meget andet. Hun svarer ham på alt ¹⁴⁸beskedenlig nok. Og på det sidste efter lang samtale gåe de både til sengs sammen. Om morgenen, ¹⁴⁹efter alt bestilt, fortæller han hende, ¹⁵⁰hvor til var gået ved hans faders grav, og lærer hende, hvorledes til skulle gå, at de over Kremild skulle blive hævnnet, og så er alting hermed tilgåen.

Nogen kort tid herefter er Hogen død, hvis lig Kremild ikke ville tilstede at lade begraves derinde i sit fædrene land, men lod det overføre til Skåne, hen til Gluna, og hun lod det udi Gluneløv bjerge begrave. Men Gluna blev så ofte af Hogens ånder besværet, at hun nødes til at indrejse udi Norge. Men indbyggerne af Glunas flugt kaldte steden derefter ¹⁵¹Glunesløv.

Men Hvenild, da nu 9 måneder forløbne vore, fødte en søn, hvilken, efterdi han havde større lemmer end hans alder kunne tilsige, de kaldte Ranke. Og det hændte sig, at Kremild gik også i barselseng samme nat, fødte og en søn, hvilken hun kaldte med sin forrige mands navn Sigfrid. Nu indbeder Hvenild til sig, at de både skulle være udi én stue, ville dog ikke åbenbare, hvad hun om Hvenilds barn havde i sinde. Hvenild lyder hende og med sit barn til Kremild indflytter.

Den første nat, da de andre alle sove, kom hun vel ¹⁵²<i hu>, hvad Hogen hende havde påmindet, hvorfor hun ¹⁵³<stjæler> Kremilds barn og lægger hos sig, tager så hendes eget barn og lægger hos Kremild igen. Ikke mange dage herefter står Kremild op en nat og kvæler det barn, som lå hos Hvenild. Da Hvenild nu om morgenen opvågnede og fandt barnet dødt hos sig, da skriger hun, giver og klager sig ynkeligen, så at Kremild undertiden trøster, undertiden skænder på hende, indtil så længe at hun dog omsider ¹⁵⁴overgiver sin gråd. Så haver da Hvenild smukt bedraget den allersnedigste og bedrageligste kvinde Kremild, at hun, som tilforn havde ladet ombringe begge sine brødre ¹⁵⁵med fri vilje og videnskab, nu ¹⁵⁶uden hendes videnskab og vilje selv omkommer sin egen søn. Straks herefter ¹⁵⁷overantvordes Hvenild sit eget barn at opamme.

Da han nu tilvoksede og blev sit femtende år, da mente Hvenild ret tid at være, om hvilket Hogen havde tilforn påmindet. Derfor kalder hun så lønlig

¹⁴⁸ passende, fornuftigt

¹⁴⁹ efter udført gerning

¹⁵⁰ hvorledes det var gået til

¹⁵¹ stedet svarer til det nuværende Glumslöv, der ligger i bakkede omgivelser med flere gravhøje og også en lille stendysse. Mon det skulle være Hogens hvilested?

¹⁵² S: hue

¹⁵³ S: stiell

¹⁵⁴ holder op med at græde

¹⁵⁵ forsætligt og fuldt vidende

¹⁵⁶ uvidende og uforsætligt

¹⁵⁷ bliver barnet betroet til Hvenild

Ranke til sig og giver ham tilkende, hvorledes Kremild havde omkommen hans fader Hogen og farbroder Folgmar, item hvorledes hun havde stået ham selv efter livet, da han var barn, og omkom dog sin egen søn. Og på det hun sådant alt i ham kan ¹⁵⁸indbilde, går hun ud i marken med ham, hvor der lå en grusom stor sten, under hvilken den troldnøgle lå forvaret af Hogen. Hun ¹⁵⁹<befaler>, at Ranke skulle afvælte stenen, hvilken han letteligen og gjorde. Hvenild skrabe sanden til side og viser ham så nøglen og herhos lærer ham, hvorledes han med sin falske moder, som man mente at være hans rette moder, skulle handle og lokke hende hen til bjerget dér at lukke hende inde og ¹⁶⁰svelte ihjel.

Ranke tager nøglen og med stor fryd og glæde går ind til Kremild, sigendes: ”O min allerkæreste moder! Nu skal jeg gøre dig meget lyksalig over alle mennesker!” Hun spørger: ”I hvad måde?” Han svarer: ”Jeg skal ¹⁶¹fly dig fat på Nøglings klenodier.” ”Eja,” sagde hun, ”det er umuligt. Vi får det aldrig, uden vi have nøglen, med hvilken min fader oplod bjerget.” Ranke svarede: ”Den har jeg ¹⁶²alt,” og straks viser den. Da hun så den, ¹⁶³overgiver hun alting og beder, han ville følge hende did straks til klenodiet. Men han dvælede noget og bad Kremild, at hun tage mad med sig, men hun, som tørstede efter guld, gjorde sig ingen tanker om maden. Dog går han ind i spisekammeret og tog tre ¹⁶⁴leve med sig.

Som han gik, tabte han med vilje først den ene lev, som lå for ¹⁶⁵<Kremilds> fødder. Han bad, hun ville tage op brødet. Det kunne end gavne hende, men ¹⁶⁶huen var så til guldets tilhængendes, at hun glemte brødet. Så tabte han det andet, bad i lige måde, hun ville tage det med sig. Men hun svarede: ”Hvad skulle vi med brød, når her er så meget guld forhånden?” Han lod det tredje brød falde, lige som det skulle ¹⁶⁷sket mod hans vilje, og bad endnu, hun ville det optage. Men efterdi huen hel hængte til guldets, så skøttede hun intet herom. Ranke sagde: ”Moder, jeg frygter mig, at I ¹⁶⁸ikke angrer dette. Thi når I kommer ind i bjerget til dette meget guld, da skal I vel ikke ville derud igen. Så må I ¹⁶⁹<dø> derinde af hunger. Så skulle I vel hellere have brød end guld.” Hun svarede: ”Min søn, gør kun, så jeg kan komme først til guldets. Siden ville vi vel ¹⁷⁰handle om maden.”

¹⁵⁸ indpræge

¹⁵⁹ S: befall

¹⁶⁰ sulte

¹⁶¹ sørge for, at du får fat i

¹⁶² allerede

¹⁶³ lader hun alting ligge

¹⁶⁴ brød

¹⁶⁵ S: Chremild

¹⁶⁶ hendes tanker, lyst

¹⁶⁷ være sket

¹⁶⁸ betydningsløs negation

¹⁶⁹ S: død

¹⁷⁰ tale

Og som de tale, komme de op på det øverste på bjerget, og Ranke føjer nøglen til bjerget, oplader det og går selv først ind og dernæst Kremild. Og da hun nu har fåen sin vilje, da kunde hun ikke mættes. Nu tog hun det i hænderne, nu holdt hun det for øjnene, nu lige som hun ville ligge derpå, så at Ranke spurgte på det sidste, om hun ej ville hjem igen. Da svarede hun, at hun havde tid nok. Hun havde intet hjemme at gøre, men dér ville fortøve lidt. Men han sagde, at han ville gå hjem at hente mad. Og straks han udgik, lukkedes bjerget over hende.

Om anden dagen kom han igen mod aften, stod hos bjerget og råbte ind til Kremild. Hun svarede og begyndte at ¹⁷¹lade ilde med ham, at han havde ladet hende så længe ¹⁷²ener i bjerget og ikke, som han lovede, hentet hende mad. Men Ranke gav hende så for svar: ”¹⁷³End om I havde lydet mig på vejen, da brødet faldt fra mig! Spåede jeg ikke så skulle gå eder? Nu, du forgiftige, onde kvinde, nu skalt du lide for dine gerninger. Thi du, som du hertil mente, est ingenlunde min moder, men Hvenild, hvilken, som dig fra stjal din Sigfrid og mig til dig i steden henlagde, og idet du mig omkomme ville, haver du omkommet din egen søn. Min fader og min faderbroder haver du forræderligen og med djævelskab ombragt, ¹⁷⁴aleneste at du kunne guld bekomme. Nu har du gullet. Mæt dig nu på det, du alle dine dage haver hungret og tørstet efter! Og dette samme guld, hvilket har været dig en årsag til at forkrænke gudernes og menneskenes love, skal nu selv plage og straffe dig!”

Men hun beder for alle guders skyld, at han ikke imod sin uskyldige moder skulle være umild, beretter, hvor kær hun haver haft ham altid, hvor ofte hun ham i sit favn båret haver, og stor uret at være, at han for godt skulle med sådant ond igengælde. Men han svarede og bebrejdede hende, ¹⁷⁵hvis hun mod hans fader og faderbroder bedrevet havde, ¹⁷⁶befol hende så de onde i vold og gik bort.

Den tredje dag herefter kommer han igen med sin moder Hvenild og går så ind i bjerget, ¹⁷⁷<finder> dér Kremild af hunger at være død. De uddrage hende og ¹⁷⁸kaster hende uden for bjerget, gå så hjem igen. De, som nu vore hjemme, spurgte Ranke, om han havde set sin moder. Dem svarede han: ”Min moder ser jeg nærværendes hos mig, men Kremild så jeg ikke længe siden at sove ret sødeligen ved Hammersbjerg.” De udgå straks og finde hende død liggendes. Og endog de herpå ¹⁷⁹højlig forundrer sig og spørger hinanden om årsagen til

¹⁷¹ gøre ham bebrejdelser

¹⁷² alene

¹⁷³ havde I bare adlydt mig, lyttet til mig

¹⁷⁴ kun

¹⁷⁵ hvad

¹⁷⁶ befalede

¹⁷⁷ S: finde

¹⁷⁸ i flertal forekommer den moderne endelse -r af og til

¹⁷⁹ i dag siger man vel dybt

hendes død. Dog er der ikke én blandt dem, som for hende fælder den mindste tåre, men hver ¹⁸⁰<glæder> sig, at de nu af hendes tyranni er befriet.

Tredje dagen derefter lod de hendes lig begrave, men Ranke med nogle af sine vel bevæbnede træder frem og ¹⁸¹haver sin tale den omkringståendes almue. Og efter han nu ordentlig al sagen for indbyggerne havde berettet, beder han dem, at de nu alle skulle være ved et frit mod, efterdi de formedelst gudernes hjælp nu var ¹⁸²ved denne pestilens befriet, ¹⁸³lover og tilsiger hver sin tjeneste.” Da talen havde ende, uddeler han blandt dem, som tilstede var, en stor sum guld, at han i så måde dem ville gøre sig ¹⁸⁴<tilgenegen>.

Fire år herefter, da han nu var 19 år gammel, lader han sine befæstninger vel forvare mod fjendernes anfald og indkalder så af Skåne 12 vældig stærke og ¹⁸⁵føre unge karle og dem med en god årlig ¹⁸⁶besoldning udi to år ¹⁸⁷aflægger og holder dem hos sig selv, at han med dem udi allehånde fægteri og krigsøvelse sig kunne ¹⁸⁸forfremme. Han ¹⁸⁹bestillede sig og skønne heste med statelige våben og ¹⁹⁰værge. Tredje år indgik han i bjerget og udtog så meget guld, som han behøvede, efterladendes sin moder et ganske stort liggende fæ heraf. Men den troldnøgle, ved hvilken bjerget oplodes, kastede han udi havet, at aldrig nogen efter den dag dér skulle indkomme. Siden sagde han sin moder og alt andet ¹⁹¹husgesind godnat og med sine inddrog gennem Tyskland i Italien til de goter, som da derinde regerede.

Men Hvenild med ¹⁹²liberalitet og fromhed sig således mod indbyggerne forholdt, at ¹⁹³mange til hende er indkommen sådan at se, som sagt er, så at øen, den stund hun endnu levede, blev efter hendes navn kaldt Hven.

Efter hendes død nogen kort tid haver ¹⁹⁴Karl Høfde, som var Hogens og Glunas søn, dér på landet indkommen med en krigsmagt, og da han mod ¹⁹⁵<indbyggerne> var alt for streng, gjorde ¹⁹⁶<de> et anfald ind på ham, som

¹⁸⁰ S : glede

¹⁸¹ holder sin tale for den omkringstående almue

¹⁸² for

¹⁸³ det er Ranke, der tilbyder indbyggerne sin tjeneste og ikke omvendt

¹⁸⁴ hengiven, gunstig (S: thilgefeldig). Håndskriftets uforståelige læsemåde må være en skriverfejl for det ikke helt almindelige låneord ”tilgenegen” (tysk: zugeneigt) eller lignende

¹⁸⁵ raske

¹⁸⁶ sold, løn for krigstjeneste

¹⁸⁷ aflønner

¹⁸⁸ forbedre

¹⁸⁹ skaffede

¹⁹⁰ våben

¹⁹¹ beboere, tiende i huset

¹⁹² med gavmildhed eller frisind. Ordet står i skarp kontrast til Kremilds tyranni

¹⁹³ hendes demokratiske politik fremmer altså indvandringen

¹⁹⁴ Denne mystiske Karl Høfde forekommer hverken i det tyske sagn eller i Vedels *Hundredvisebog*. Den svenske Karl IX (1550-1611) svarer ikke helt til portrættet af denne navnebroder, der ved magt-anvendelse gør sig til herre over Hven. Karl Høfde er ingen fremmedhersker, men den sidste og derfor egentlig retmæssige arving til øen.

¹⁹⁵ S: indbygger

¹⁹⁶ senere tilføjelse

han sidder for retten og slår ham mange sår,¹⁹⁷ indtil han døde. Og i så måde fik Nøglings afkom en ende eller og i det¹⁹⁸ <mindste> overgav dette land Danmark. Thi¹⁹⁹ Sigfrid Ranke, efter han udi Italien henrejste, kom aldrig hid tilbage igen.

Denne historie er på dansk udskreven i²⁰⁰ Noseby anno 1603 den 26 og 27²⁰¹ marti af²⁰² et gamle muggent og²⁰³ revne papir, som var på latin og sagdes at skulle være M. Jon Jakobsens hånd, som nu er²⁰⁴ professor udi København, hvilken er født inde på Hven. Og²⁰⁵ hans fader var siden sognepræst udi Landskrone i mange år.

¹⁹⁷ I vores litteraturhistorie findes der næppe, hverken før eller efter *Den Hvenske Krønike*, en tilsvarende beskrivelse af en vellykket folkelig revolution på dansk jord. I den allegoriske fabel, der blev skrevet 186 år før den franske revolution, lader Venusin de undertrykte ty til vold og mord for at nå deres mål.

¹⁹⁸ S: miidste (skriverfejl)

¹⁹⁹ Hogens søn får i fortællingens sidste sætning pludselig det forkerte fornavn tilbage, som Kremild uvidende havde givet ham efter den rigtige Sigfrids død. Læsemåden i det stockholmske håndskrift "Sigfredt Ranche" minder underlig nok om navnet på en anden hvenbo, der heller aldrig vendte tilbage fra de sydlige himmelstrøg.

²⁰⁰ Nosaby ved Kristianstad. I dette sogn blev en krønike om Gotland, nogle gange kaldt *Den Gullandske Krønike*, oversat fra latin til dansk af den lokale præst Niels Mikkelsen Aalborg (1562-1645). Af denne grund er Aalborg af dansk forskning også blevet betragtet som oversætter af *Den Hvenske Krønike*. Det var også meningen, at efterskriftets sibyllinske henvisning til Østskåne skulle misforstås. Venusin boede selv på Studiegården i København i 1603.

²⁰¹ marts

²⁰² Det latinske originalhåndskrift, som ifølge den anonyme oversætters mundtlige informant skulle stamme fra Venusin, er ikke overleveret. Det er tale om en fiktiv kildeangivelse.

²⁰³ iturevet

²⁰⁴ Ved Københavns Universitet var Venusin først professor i fysik (1600-1603), derefter i retorik (1603-1607).

²⁰⁵ Venusins far, Jakob Jonsen, var præst i Landskrone fra 1563 til sin død i 1600.